

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT IRRIGATSIYA VA QISHLOQ XO'JALIGINI
MEXANIZATSİYALASH MUHANDISLARI INSTITUTI**

**"QISHLOQ VA SUV XO'JALIGINI ELEKTRLASHTIRISH VA
AVTOMATLASHTIRISH" fakulteti**

"PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA O'QITISH METODIKASI" kafedrasи

"AMALIY TA'LIM METODIKASI" fanidan

REFERAT

MAVZU: DAVLAT TA'LIM STANDARTLARI

Bajardi: "Kasb ta'limi" 309-guruh talabasi
S.Atajonov

Qabul qildi: D.Ximmataliyev

Toshkent – 2018

Мавзу; Давлат таълим стандартлари.

Режа;

I. Кириш.

II. Асосий қисм.

1. Стандартлаштиришнинг меъёрий элементлари.

Стандартлаштириш турлари.

2. ЎМКХТ давлат таълим стандартларининг функциялари.

**3. ЎМХТ ДТС мақсади. Функциялари вазифалари
таъмойиллари.**

**4. ЎМКХТ ДТСга ишлаб чиқиш ва амаллар қўллашга
қўйиладиган талаблар.**

III. Хуроса.

IV. Фойдаланилган адабиётлар.

Kirish:

Standart, standartlashtirish me`yorlari tushunchalari

DTS ta’lim mazmuni shakllari, vositalari, usullari va ularning sifatini baholash tartibini belgilaydi. Ta’lim mazmunini o‘zagi hisoblangan standart vositasida, mamlakat hududida faoliyat ko‘rsatayotgan turli ta’lim muassasalarida (davlat va nodavlat) ta’limning barqaror darajasini ta’minlash sharti amalga oshiriladi. DTS o‘z mohiyatiga ko‘ra o‘quv dasturlari, darsliklar, o‘quv qo‘llanmalari, nizomlar, o‘quv rejasi va boshqa meyoriy hujjatlarini yaratish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. DTSni, uning talablarini bajarish O‘zbekiston Respublikasi hududida faoliyat ko‘rsatayotgan mulkchilik shakli va idoraviy bo‘ysinishdan qatiy nazar barcha ta’lim muassasalari uchun majburiydir. DTS ning tarkibiy qismi sifatida umumiy o‘rta (kasb – hunar va oliv) ta’lim muassasalari uchun tayanch o‘quv rejasi ishlab chiqiladi. Tayanch o‘quv reja ta’lim sohalarini meyorlash hamda ta’lim muassasalarini moliyaviy taminotini ta’minlashga asos bo‘luvchi davlat muassasalarini moliyaviy taminotini ta’minlashga asos bo‘luvchi davlat hujjati sanaladi. Tayanch o‘quv rejasi o‘quv predmeti bo‘yicha beriladigan ta’lim mazmunini ta’lim oluvchiga yetkazish uchun ajratilgan o‘quv soatlarining minimum hajmidagi miqdorini belgilaydi.

Davlat ta’lim standartlarining maqsadi va vazifalari nimalardan iborat? – Davlat ta’lim standartlarining joriy etilishi quyidagi maqsadlar amalga oshirilishini nazarda tutadi:

- ta’limning yuksak sifatini hamda mamlakatda amalga oshirilayotgan chuqur iqtisodiy va ijtimoiy islohotlarni, rivojlangan demokratik davlat barpo etish talablariga javob beruvchi raqobatbardosh kadrlar tayyorlanishini ta’minlash;
- mamlakatning ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyoti istiqbollaridan, jamiyat ehtiyojlaridan, fan, texnika va texnologiyaning zamonaviy yutuqlaridan kelib chiqib kadrlar tayyorlash mazmunini tartibga solish;
- ta’limning demokratlashuvi, insonparvarlashuvi va ijtimoiylashuvi, ta’lim oluvchilarning huquqiy va iqtisodiy bilimlari darajasini, shuningdek ta’lim jarayoni samaradorligini oshirish;

- sifatli ta’lim xizmatlari ko‘rsatish, ta’lim va kadrlar tayyorlash sohasida shaxsning, jamiyat va davlatning manfaatlarini himoya qilish;
- kadrlar tayyorlash sifatini va ta’lim faoliyatini baholash mezonlarini va tartibini belgilash;
- ta’lim jarayonini va kadrlar tayyorlashning izchilligi va uzlusizligini ta’minlash;
- mehnat va ta’lim xizmatlari bozorida raqobatbardoshlikni ta’minlash.

Davlat ta’lim standartlarining vazifalari:

- ta’lim sifatiga va kadrlar tayyorlashga, ko‘rsatiladigan ta’lim xizmatlari turlariga nisbatan qo‘yiladigan maqbul talablarni belgilash;
- ta’limga va uning pirovard natijalariga, ta’lim oluvchilarining bilimi va kasb malakasi darajasini vaqtি-vaqtি bilan baholash tartibiga, shuningdek ta’lim faoliyati sifati ustidan nazorat qilishga nisbatan qo‘yiladigan tegishli talablarni belgilovchi meyoriy negizni yaratish;
- xalqning boy aql-zakovat merosi va umuminsoniy qadriyatlar asosida ta’lim oluvchilarini ma’naviy-axloqiy tarbiyalashning samarali shakllari va usullarini joriy etish;
- ta’limning barcha turlarida ular mazmunini hamda olib boriladigan ta’lim va tarbiyani kelishib olish ularning o‘zaro bog‘liqligini, uzlusiz ta’lim tizimida va kadrlar tayyorlashda izchillikni ta’minlash;
- o‘quv-tarbiya va ta’lim jarayoniga, pedagogik va axborot texnologiyalari bilan ta’minlashga, ta’lim darajasini nazorat qilishga, ta’lim muassasalarida ta’lim oluvchilar va ularni bitiruvchilarining malakasiga nisbatan meyorlar va talablarni belgilash;
- ta’lim va kadrlar tayyorlash sifatiga baho berishning xolis tizimini, ta’lim muassasalarini attestatsiyadan o‘tkazish va akkredetatsiya qilishni joriy qilish;
- kadrlarni maqsadli va sifatli tayyorlash uchun ta’lim, fan va ishlab chiqarishning samarali integratsiyasini ta’minlash;

- milliy standartlar talabini ta’lim sifati va kadrlar tayyorlashga nisbatan xalqaro talablarga muvofiqligini ta’minlash.

7-moddasida davlat ta’lim standartlari yoritilgan:

Davlat ta’lim standartlari umumiy o‘rta, o‘rta maxsus, kasb-xunar va oliv ta’lim mazmuniga xamda sifatiga qo‘yiladigan talablarni belgilaydi.

Davlat ta’lim standartlarini bajarish O‘zbekiston Respublikasining barcha ta’lim muassasalari uchun majburiydir.

Standartlashtirishning me`yoriy elementlari. Standartlashtirish turlari

Davlat ta’lim standarti (DTS) – 1) bu davlatning ta’lim darajasiga qo‘ygan meyori sifatida qabul qilinadigan asosiy parametrlar tizimi bo‘lib, muayyan shaxsnинг ta’lim tizimidagi mavjud imkoniyatlari va ularni ideal darajaga yetkazishga erishishni anglatadi; 2) ta’limning zarur, yetarli darjasasi va o‘quv yuklamalari hajmiga qo‘yiladigan asosiy davlat talablari majmuasidir.

Standart qanday ma’noni anglatadi? – muayyan hodisaning etaloni, namunasi, modeli, meyorlari, qoidalari, talablarini belgilovchi meyoriy hujjat.

Ta’limni standartlashtirishning obektlari quyidagilar:

- ta’lim fanlarining tuzilmasi, mazmuni, o‘quv yuklamasi hajmi, ta’lim oluvchilar va bitiruvchilarning malaka darjasasi va tayyorlash sifati;
- talablar, meyorlar, qoidalari, pedagogik va axborot texnologiyalari, ta’lim usullari va vostalari, shuningdek, ta’lim tizimida foydalaniladigan atamalar, tushunchalar, kategoriylar;
- ta’lim oluvchilar bilim darajasiga va kasbiy malakasiga tashxis qo‘yish tartibi, bitiruvchilar sifatini, ta’lim faoliyati, pedagog va ilmiy-pedagog xodimlar sifatini baholash

Ta’limning umumiy shrta ta’lim, shrta maxsus, kasb=unar ta’lim, oliv ta’lim uchun DTS belgilanadi.

Oliy ta’lim yo‘nalishlari va mutaxassisliklari klassifikatori. Klassifikator – bu oliy ma’lumotli kadrlar tayyorlash ta’lm yo‘nalishlari va mutaxassisliklarning tizimlashtirilgan ruyxati. U 8 ta bilim sohasidan iborat (ta’lim, gumanitar fanlar va

san'at, ijtimoiy fanlar, biznes va huquq, fan, muhandislik, ishlov berish va qurilish tarmoqlar, qishloq xo'jaligi, sog'liqni saqlash, xizmatlar). Oliy ta'lim yo'nalishlari va mutaxassisliklari klassifikatori O'zbeikston Respublikasida texnikaviy-iqtisodiy va ijtimoiy axborotlarni tasniflash va kodlashtirish bo'yicha yagona tuzilma tarkibiga kiradi va vazirlar mahkamasining "Uzluksiz ta'lim tizimi uchun davlat ta'lim standartlarini ishlab chiqish va joriy etish to'g'risida"gi 1998 yil 5 yanvar 5-son qarori asosida tayyorlangan.

O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standarti

Davlat ta'lim standartlari ta'lim tizimining eng zarur va yetarli darajasi hamda o'quv yuklamalari hajmiga qo'yiladigan asosiy davlat talablarini belgilab beradi.

Ta'lim mazmunining zaruriy o'zagi hisoblanmish ta'lim standarti vositasida mamlakat xududidagi turli o'quv muassasalarida ta'limning barqaror darajasini ta'minlash sharti amalga oshiriladi. O'quv yuklamalari meyoriga keltiriladi, ta'lim oluvchilar bilimini baholash mezonlari ishlab chiqiladi.

Ta'lim oluvchi davlat belgilagan ta'lim standarti bilan cheklanishi mumkin yoki bilimlarni chuqurroq egallash maqsadida mustaqil ravishda, ya'ni kengroq, chuqurroq bilim olishga va yuqori reyting bali toplash huquqiga ega. Natijada, qiyin yoki ta'lim oluvchi xush ko'rmaydigan predmetni o'rganishda unga standartda belgilangan meyor bilan cheklanishga imkon beriladi. Bunda ta'lim oluvchi o'zining qiziqishi, xohishi, qobiliyatini va intilishlarini ro'yobga chiqarishga, o'zi uchun eng maqbul yo'lni ongli va mustaqil ravishda tanlash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Davlat ta'lim standartlari o'quv-tarbiya jarayonining barcha ishtirokchilari uchun majburiy tayyorgarlikka qo'yiladigan talablar ochiq bo'lishini nazarda tutadi. Ta'lim oluvchilar uchun shakl va mazmun jihatidan tushunarli tarzda ifoda qilingan mazkur talablar ta'lim oluvchilar va ularning ota-onalariga oldindan ma'lum qilinadi.

Davlat ta'lim standarti talablaridan kelib chiqib, Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standarti ishlab chiqiladi. O'rta maxsus, kasb-

hunar ta’limi tarmoqli standarti – malaka talablariga mos holda kasbiy tavsifnomasi asosida muayyan tayyorlov yo‘nalishi va kasb-hunar bo‘yicha ta’lim mazmunining zarur va yetarli hajmi va so‘nggi maqsadlarini, o‘quv yuklamalari hajmini aniqlovchi hamda ta’lim sifatining standart talablariga muvofiqligini ta’minlovchi meyoriy hujjatdir.

Kasb-hunar ta’limi dasturi kasb-hunar kolleji bitiruvchisiga egallagan kasbi bo‘yicha ishni malakali bajarish imkonini berish hajmidagi ma’lum kasbga doir umumkasbiy va maxsus fanlarni hamda ishlab chiqarish ta’limi va amaliyotini o‘z ichiga oladi.

Kasb-hunar ta’limi dasturini muvaffaqiyatli egallah kasb-hunar kollejlari bitiruvchilarini kasbi va ixtisosligi bo‘yicha mehnat faoliyatini amalga oshirish huquqi bilan ta’minlaydi. O‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limini standartlashtirishning maqsadi va vazifalari – o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limining yuksak sifatini hamda mamlakatda amalga oshirilayotgan chuqr iqtisodiy va ijtimoiy islohatlarni, rivojlangan demokratik davlat barpo etish talablariga javob beruvchi raqobatbardosh kadrlar tayyorlashni ta’minlash, sifatli ta’lim xizmatlari ko‘rsatish, kadrlar tayyorlash sohasida shaxsning manfaatlarini himoya qilish, kadrlar tayyorlash sifatini, ta’lim faoliyatini baholash mezonlari va tartibini belgilashdan iboratdir.

O‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi sifatiga va kadrlar tayyorlashga, ko‘rsatiladigan ta’lim xizmatlari turlariga nisbatan qo‘yiladigan maqbul talablarni belgilash, ta’lim oluvchilarning bilimi va kasb malakasi darajasini vaqtiga-vaqtiga bilan baholash tartibiga, xalqning boy merosi va umuminsoniy qadriyatlar asosida ta’lim oluvchilarni ma’naviy-axloqiy tarbiyalashning samarali shakllari va usullarini joriy etishdan iborat bo‘ladi.

O‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi, o‘quv-tarbiya jarayonini, pedagogik va axborot texnologiyalari bilan ta’minlashga, ta’lim darajasini nazorat qilishga, ta’lim muassasalarida ta’lim oluvchilar va ularni bitiruvchilarning malakasiga nisbatan meyorlar va talablarni belgilash; kadrlarning maqsadli va sifatli tayyorlash

uchun ta’lim, fan, ishlab chiqarishning samarali integratsiyasini ta’minlashdan iboratdir.

Fanning o‘quv dasturi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligidan, ishchi dastur esa ta’lim muassasining o‘quv-uslubiy kengashi tomonidan tasdiqlanadi. Fanning ishchi o‘quv dasturi namunaviy dastur asosida ishlab chiqiladi. O‘quv fani dasturi ham huddi o‘quv rejasi kabi muhim davlat hujjati bo‘lib, unda muayyan o‘quv predmeti mazmuni ochib beriladi va o‘quv yili davomida ta’lim oluvchilar tomonidan o‘zlashtirilishi zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma va malakalar hajmi ko‘rsatiladi. O‘quv fani dasturi – ta’lim mazmuni, uning ta’lim oluvchilar tomonidan o‘zlashtirilishining eng maqbul usullari, axborot manbalari ko‘rsatilgan normativ hujjat. O‘quv fani dasturlari tegishli ta’lim (umumiyo o‘rta, o‘rta maxsus, kasb hunar yoki Oliy ta’lim) turidagi barcha ta’lim muassasalari uchun yagona, uning talablari to‘la ravishda bajarilishi majburiyidir. Dastur tushuntirish xati, bo‘lim va mavzular bo‘yicha ajratilgan soatlar hajmi, dastur materiali mazmuni hamda tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxatidan iborat.

Узлуксиз таълимни стандартлаштириш асослари

«Кадрлар тайёrlаш миллий дастури» қабул қилингандан кейин уни амалга ошириш бўйича Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг биринчилар қаторида қабул қилган қарори 1998-йил 5-январдаги «Узлуксиз таълим тизими учун давлат таълим стандартларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш тўғрисида» ги 5 сонли қароридир.

Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Конуннинг 7-моддасига, Кадрлар тайёrlаш миллий дастурига мувофиқ республикада идоравий бўйсуниши ва мулкчилик шаклларидан қатъи назар таълим муассасаларининг барча турлари учун мажбурий бўлган давлат таълим стандартлари (ДТС) белгиланади.

ДТС кадрлар тайёrlаш сифатига, таълим мазмунига нисбатан қўйиладиган талабларни; таълим олувчилар тайёргарлигининг зарур ва етарлича даражасини ҳамда таълим муассасаларини битирувчиларга нисбатан қўйиладиган малака талабларини; ўқув юкламасининг зарур

ҳажмини; таълим муассасалари фаолиятини ва кадрлар тайёрлаш сифатини баҳолаш тартиби ва механизмини белгилайди.

ДТС таълим жараёнини ва таълим муассасалари фаолиятини баҳолашни тартибга соловчи бошқа меъёрий ҳужжатларни яратиш учун асос ҳисобланади.

Давлат таълим стандартларининг мақсад ва вазифалари. Давлат таълим стандартлари жорий этилиши қуйидаги мақсадлар амалга оширилишини назарда тутади:

- таълимнинг юксак сифатини ҳамда мамлакатда амалга оширилаётган чуқур иқтисодий ва ижтимоий ислоҳотлар, ривожланган демократик давлат барпо этиш талабларига жавоб берувчи кадрлар тайёрланишини таъминлаш;
- мамлакатнинг ижтимоий ва ижтимоий тараққиёти истиқболларидан, жамият эҳтиёжларидан, фан, техника ва технологиянинг замонавий ютуқларидан келиб чиқиб кадрлар тайёрлаш мазмунини тартибга солиш;
- таълимнинг демократиялашуви, инсонпарварлашуви ва ижтимоийлашуви, таълим олувчиларнинг ҳукукий иқтисодий билимлари даражасини, шунингдек таълим жараёни самарадорлигини ошириш;
- сифатли таълим хизматларини кўрсатиш, таълим ва кадрлар тайёрлаш соҳасида шахснинг, жамият ва давлатнинг манфатларини ҳимоя қилиш;
- кадрлар тайёрлаш сифатини ва таълим фаолиятини баҳолаш мезонларини ва тартибини белгилаш;
- таълим жараёни ва кадрлар тайёрлашнинг изчиллиги ва узлуксизлигини таъминлаш, таълимнинг барча турлари ва босқичларида ўкув-тарбия жараёнини мақбуллаштириш;
- меҳнат ва таълим хизматлари бозорида рақобатбардошлиликни таъминлаш;

Давлат таълим стандартларининг вазифалари:

- таълим сифатига ва кадрлар тайёрлашга, кўрсатиладиган таълим хизматлари номенклатурасига нисбатан қўйиладиган мақбул талабларни белгилаш;
- таълимга ва унинг пировард натижаларига, таълим олувчиларнинг билими ва касбий малакаси даражасини вақти-вақти билан баҳолаш тартиби ва тартиботига, шунингдек таълим фаолияти сифати устидан назорат қилишга нисбатан қўйиладиган тегишли талабларни белгиловчи меъёрий базани яратиш;
- халқнинг бой маънавий мероси ва умуминсоний қадриятлар асосида таълим олувчиларнинг маънавий-ахлоқий тарбиялашнинг самарали шакллари ва усулларини жорий этиш;
- таълимнинг барча турларида улар мазмунини ҳамда олиб бориладиган таълим ва тарбияни келишиб олиш уларнинг ўзаро боғлиқлигини, узлуксиз таълим тизимида ва кадрлар тайёрлашда изчилликни таъминлаш;
- ўқув-тарбия ва таълим жараёнига, узлуксиз таълим тизимининг педагогик технологияларига ва ахборот билан таъминланишига, таълим даражасини назорат қилишга, таълим муассасаларида таълим олувчилар ва уларни битиравчиларнинг малакасига нисбатан меъёрлар ва талабларни белгилаш;
- таълим ва кадрлар тайёрлаш сифатига баҳо беришнинг ҳолис тизимини, таълим муассасаларини аттестациядан ўтказиш ва аккредитация қилишни жорий этиш;
- кадрларни мақсадли ва сифатли тайёрлаш учун таълим, фан ва ишлаб чиқаришнинг самарали интеграциясини таъминлаш;
- миллий стандартлар талабининг таълим сифати ва кадрлар тайёрлашга нисбатан халқаро талабларга мувофиқлигини таъминлаш;

Таълимнинг стандартлаштириладиган турлари. ДТС-таълимнинг қўйидаги турлари учун белгиланади:

- Умумий ўрта таълим, шу жумладан бошланғич таълим;
- Ўрта маҳсус, касб-хунар таълими (академик лицейлар, касб-хунар коллежлари);
- олий таълим (бакалавриат, магистратура).

Мактабгача, мактабдан ташқари, олий ўқув юргидан кейинги таълим, кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш учун давлат бошқарувининг ваколатли органлари томонидан давлат талаблари белгиланади.

Таълимнинг стандартлаштириш объектлари. Қўйидагилар таълимнинг стандартлаштириш объектлари ҳисобланади:

Таълимфандарининг тузилмаси, мазмуни, ўқувюкламасиҳажми, таълим олувчилар вабитириувчиларнинг малакада ражасиватай ёрлашсифати;

Талаблар, меъёрлар вақоидалар, педагогиках борот технологиялари, таълимусулларивавоситалари, шунингдек таълим тизимида фойдаланиладиганатамалар, тушунчаларвакатерориялар;

Таълим олувчилар билимда ражасигавакасбий малакасигата шисқўйишта ртиби, битириувчилар сифатини, таълимфаолияти, педагогваилмий-педагогходимлар сифатини баҳолаш.

Давлаттаълим стандартларини шлабчиқишишга қўйиладиган талаблар Қуий дагилар ДТС ишлабчиқишишга қўйиладиган асосий талаблар ҳисобланади:

Кадрлар тай ёрлашмиллий дастурларимақсадлари, вазифаларивақоидар исўзизамал гаоширилишига қаратилганлик;

Таълим вакасб-хунар дастурлари дамиллий мустақиллик, демократия, бой миллий маданий анъана лар, халқнинг интеллектуалим кониятлариву аумуминсоний қадриятлар таомойиллари ниҳисобга олиш;

Таълимолувчилардачуқурбилим, мустақилфикрлаш,
юксаккасбиймалакашакланишинитаъминлаш;

Халқаротажриба, техника, технологиялар, фанривожланишидаражаси, кадрлартайёрлашганисбатанамалиёттомониданқўйиладиганталабарҳисобгао линганҳолдатаълимстандартларинингилмийасосланиши;

Таълимтурларивабосқичларибўйичастандартларнингкелишилганлигива изчилиги,
шахснингҳартомонламаривожланишиниҳисобгаолганҳолдауларнингмужасса млигинитаъминлаш;

Ўқувюкламасимақбуллигигақаратилганлик, таълимолувчиларнингқобилиятлариваэҳтиёжларигабоғлиқравишдатаълимни нгтабақалаштиришимкониятлариниҳисобгаолиши;

Таълимолувчиларвабитирудиларнитайёрлаш, таълимфаолиятигинингсифатинибаҳолашмезонлариватартиботинибелгилаш;

Стандартнингтехнологикиклиги-
унингбажарилишининазоратқилишваунингмеъёрлариваталабарибузилишин инголдиниолишимконияти;

Стандартларгатажрибадатекширувданўтгантаълимфаолиятигинингилфор меъёрлариникиритиши;

Давлат таълим стандартлари Ўзбекистон Республикаси давлат стандартлаш тизими қоидалари талабларини қониқтириши керак.

Ўрта маҳсус, қасб-хунар таълими стандартлари давлат тизими

Таълимнистандартлаштириш – бубутундунёкасб-хунартаълимниислоҳотлаштиришдагиэнгийиректенденцияларданбиридир. Уни кризисни енгиб ўтишнинг асосий воситаси сифатида ҳисобладилар.

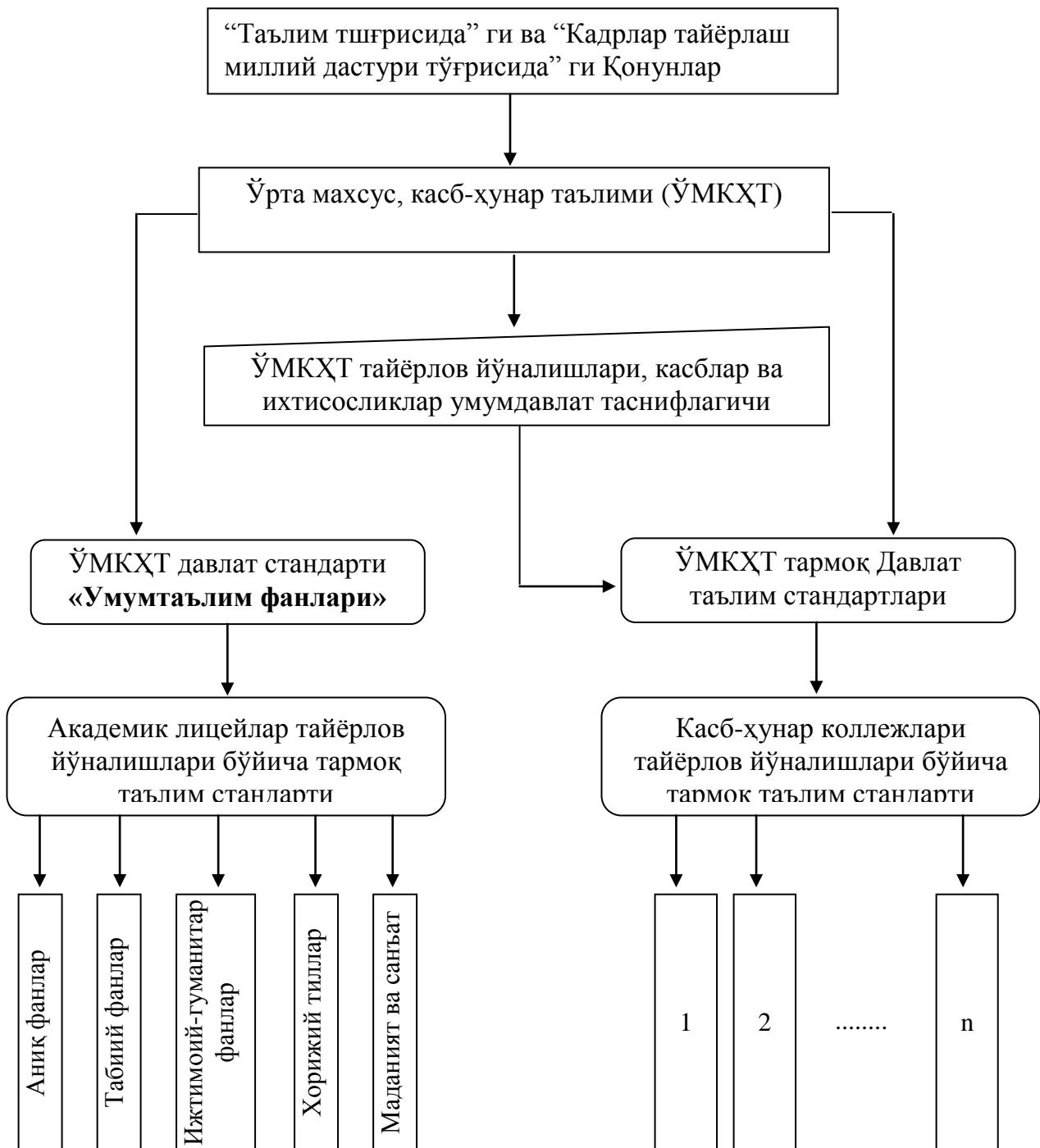
Жамиятда содир бўлаётган бугунги янгиликлар ҳамда иқтисодий ўзгаришлар таълим тизимига хусусан ўрта маҳсус қасб ҳунар таълимига бошқача ёндашишни талаб қиласди. Шундай экан ўрта маҳсус қасб ҳунар таълими стандартларини ишлаб чиқмасдан туриб, жаҳон бозорига чиқа

оладиган, касбий моҳирлик даражаси юқори бўлган рақобатбардош мутахассисларни тайёрлаб бўлмайди.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг асосий амалга ошириш вазифаларидан бири таълим олувчиларнинг тайёргарлик сифати ва ихтисосига зарурий талабларни, уларнинг маданий ва маънавий – руҳий даражаларини аниқлаб берувчи давлат таълим стандартларини яратиш ва татбиқ этишдир.

Халқаро талабларга жавоб берувчи ўрта маҳсус, касб-хунар таълими давлат стандартларини (ДТС) ишлаб чиқиши биринчидан, Ўзбекистон Республикаси ва ривожланган мамлакатларда касб-хунар таълими эквивалентлигини ҳамда ўз навбатида мамлакатимизнинг халқаро меҳнат бозорида тўсиқларсиз иштирок этишини таъминлайди, иккинчидан таълим хизматлари сифатига аниқ (катъий) талабларни белгилаб қўйиш натижасида кадрлар тайёрлаш сифатини оширади ҳамда таълим муассасалари ишининг самарадорлигини назорат қилиш тизимини тартибга солади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 16 октябрдаги 400 –сонли «Ўрта маҳсус, касб-хунар таълими давлат стандартларини тасдиқлаш» тўғрисида»ги қарорига асосан Ўрта маҳсус, касб-хунар таълими давлат стандартлари тасдиқланди. Тармоқ стандартлари Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлиги томонидан босқичма-босқич янгидан ташкил этилаётган академик лицей ва касб-хунар коллажларида уларни апробация қилиш тугагандан сўнг тасдиқланади. 1-расмда Ўрта маҳсус, касб-хунар таълими давлат стандартлари тизими келтирилган.

1-расм. Ўрта махсус, касб-хунар таълими давлат стандартлари тизими ЎМКХТ ни стандартлаштиришнинг мамқсад ва вазифалари тамойиллари ва назорат турлари юқоридаги Вазирлар Маҳкамасининг қарори билан тасдиқланган ЎМКХТ ДТС «Асосий қоидалар», стандартида белгилаб берилган.

ЎМКХТ стандартларининг жорий этилиши қуйидаги мақсадлар амалга оширилишини назарда тутади:

- ЎМКХТ нинг юксак сифатини ҳамда мамлакатда амалга оширилаётган чукур иқтисодий ва ижтимоий ислоҳотларни, ривожланган демократик давлат барпо этиш талабларига жавоб берувчи рақобатбардош кадрлар тайёрланишини таъминлаш;
- мамлакатнинг ижтимоий ва иқтисодий тараққиёти истиқболларидан, жамият эҳтиёжларидан, фан, техника ва технологиянинг замонавий ютуқларидан келиб чиқиб кадрлар тайёрлаш мазмунини тартибга солиш;
- ЎМКХТ нинг демократлашуви, инсонпарварлашуви ва ижтимоийлашуви, таълим олувчиларнинг ҳуқуқий ва иқтисодий билимлари даражасини, шунингдек таълим жараёни самарадорлигини ошириш;
- сифатли таълим хизматлари қўрсатиш, таълим ва кадрлар тайёрлаш соҳасида шахснинг, жамият ва давлатнинг манфаатларини ҳимоя қилиш;
- кадрлар тайёрлаш сифатини ва таълим фаолиятини баҳолаш мезонларини ва тартибини белгилаш;
- ЎМКХТ жараёнини ва кадрлар тайёрлашнинг изчилиги ва узлуқсизлигини таъминлаш;
- меҳнат ва таълим хизматлари бозорида рақобатбардошликни таъминлаш.

Ўрта махсус, касб-хунар таълими давлат таълим стандартларининг вазифалари:

ЎМКХТ сифатигавакадрлартайёрлашга,
кўрсатиладигантаълимхизматларитурлариганисбатанқўйиладиганмақбултала
бларнибелгилаш;

ЎМКХТ гаваунингпироварднатижаларига,
таълимолувчилярнингбилимивакасбмалакасидаражасинивақти-
вақти билан баҳолаштартибиға,
шунингдектаълимфаолиятисифатиустидан назоратқилишганисбатанқўйилади
гантигишлита лабларнибелгиловчимеърийнегизнияратиш;

халқнингбояқл-
заковатмеросиваумуминсонийқадриятларасосида таълимолувчилярни маънави
й-ахлоқийтарбиялашнингсамаралишакллариваусулларинижорийэтиш;

ЎМКХТ ўкув-тарбияватаълим жараёнига,
педагогикваахборот технологиялари билан таъминлашга,
таълимдаражасини назоратқилишга,
таълиммуассасаларида таълимолувчи ларни битирувчи ларнинг малакаси
ганисбатан меъёрларваталабларнибелгилаш;
кадрларни мақсадливи сифатлитайёрлашучун таълим,
фанваи шлабчиқаришнингсамаралии интеграцияси нитаъминлаш.

ЎМКХТ ни стандартлаштириш тамоийиллари:

- таълимнинг узлуксизлиги ва узвийлиги;
- мамлакатнинг ижтимоий ва иқтисодий ривожланиши фан-техника
ва технологияларнинг истиқболли ривожланиши, жамият талаблари
ва уларнинг замонавий ҳолатини ҳисобга олиш;
- таълим, фан ва ишлаб чиқаришнинг мужассамлиги;
- матнлар баёнининг аниқлигини ва ягона қийматлилигини
- фан ва техника ҳамда технологиянинг замонавий ютуқларига
республикадаги ва чет эллардаги илғор тажрибаларга мос келиши;

- ЎМКХТ мақсад ва вазифаларининг амалга оширилиши.

Ўрта маҳсус, касб-хунар таълимни сифатини назорат қилиш

ЎМКХТ сифатини назорат қилиш қўйидаги усувларда олиб борилади:

- Ички назорат - ЎМКХТ муассасаси томонидан амалга оширилади;

ўқитиши сифатининг ички назорати таълимни бошқариш бўйича ваколатли давлат органи тасдиқлаган «Академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари ўқувчиларининг билим савияси, кўникма ва малакаларини назорат қилишининг рейтинг тизими тўғрисида» ги Низом асосида рейтинг-назорат шаклида ўтказилади.

Назоратнинг рейтинг тизими қўйидаги назорат тадбирлари ўтказилишини кўзда тутади:

- жорий назорат – оғзаки сўров, коллоквиумлар, семинарлар, ёзма ишлар, лаборатория ишлари, техникавий диктант, курс лойиҳалари, уй вазифаси ва ҳоказо, яъни ўқитувчи ўз амалиётида қўллайдиган барча сўров турларини ўз ичига олади.
- оралиқ назорат – фаннинг маълум бир қисми, бўлими якунлангандан сўнг ўтказилади. Оралиқ назоратнинг ўтказилиш тартиби, шакли таълим муассасасининг илмий-педагогик кенгаши томонидан белгиланади.
- якуний назорат – семестр тамом бўлганда ва ўқув дастурининг тегишли бўлими тугаллангандан кейин амалга оширилади. Якуний назоратнинг ўтказилиш тартиби, шакли таълим муассасасининг илмий-педагогик кенгаши томонидан белгиланади.
- ташқи назорат - Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Давлат Тест Маркази таркибидаги Кадрлар тайёрлаш сифатини назорат қилиш, педагог кадрлар ва таълим муассасалари аттестацияси бошқармаси томонидан тайёрланган «Таълим муассасалари ва педагогик кадрларнинг давлат аттестацияси ва аккредитацияси ҳақидаги Низом» ва амалдаги меъёрий ҳужжатлар асосида амалга оширилади;

- Давлат-жамоат назорати – таълимни бошқарувчи ваколатли давлат органи ва у билан келишилган ҳолда жамоат ташкилотлари ва кадрларга талабгорлар томонидан амалга оширилади;
- Яқуний давлат аттестацияси – давлат имтиҳонлари ва малакавий битирув диплом иши (лойиҳа)ни химоя қилиш билан якунланади.

ЎМКҲТ тайёрлов йўналишлари касблар ва ихтисосликлар тармоқ стандартларини ишлаб чиқиш

Касб-хунар таълими стандартлари тузилиши ва мазмуни унинг хусисиятидан яъни, жамиятдаги сиёсий, иқтисодий, ижтимоий ва шахс талабларининг чамбарчас боғлиқлигидан келиб чиқади. Касб-хунар таълими стандарти таълимий, ижтимоий, иқтисодий сиёсатнинг интеграцияси ва меҳнат бозори сиёсатига бориб тақалади. Стандартларни ишлаб чиқишида хунар маданияти соҳасида юз йиллар мобайнида йиғилиб келаётган энг яхши миллий анъаналар сақланиб қолади ва улар шогирдлик шаклида ўтиб келаётганлиги ҳамда турли турдаги тайёрлов йўналишлари, касблар ва ихтисосликлар бўйича касб-хунар коллежлари ташкил этилиши муҳим аҳамиятга эга. Кўплаб мамлакатларда касб-хунар таълимини стандартлаштириш жамиятнинг ривожланишини таъминлайдиган асосий омиллардан бири эканлиги тан олинган. Шундай экан, миллий стандартлар дунёвий тажрибаларга таянган ҳолда, миллий анъаналарни ҳисобга олиб, ишлаб чиқилмоғи лозим.

«Стандартлаштириш» тушунчаси универсал бўлиб, қуидагича таърифланади:

Стандартлаштириш – Мавжуд ёки бўлажак масалаларга нисбатан умумий ва кўп марта фойдаланиладиган қоидаларни белгилаш орқали маълум соҳада энг мақбул даражада тартиблаштиришга йўналтирилган фаолият.

Шуни таъкидлаш жоизки, стандартлаштириш бу фаолиятнинг янги тури эмас, балки дунё сингари қадимийdir. Бу тушунчани тўғри маънода

тушуниш лозим, модомики табиатнинг ўзи мисли кўрилмаган стандартлаштириш намуналарини ато этади. Масалан, стандартлаштириш нуқтаи-назаридан қараганда, кислороднинг атоми ёки сув молекуласидан кўра мукаммалроқ нарса йўқдир.

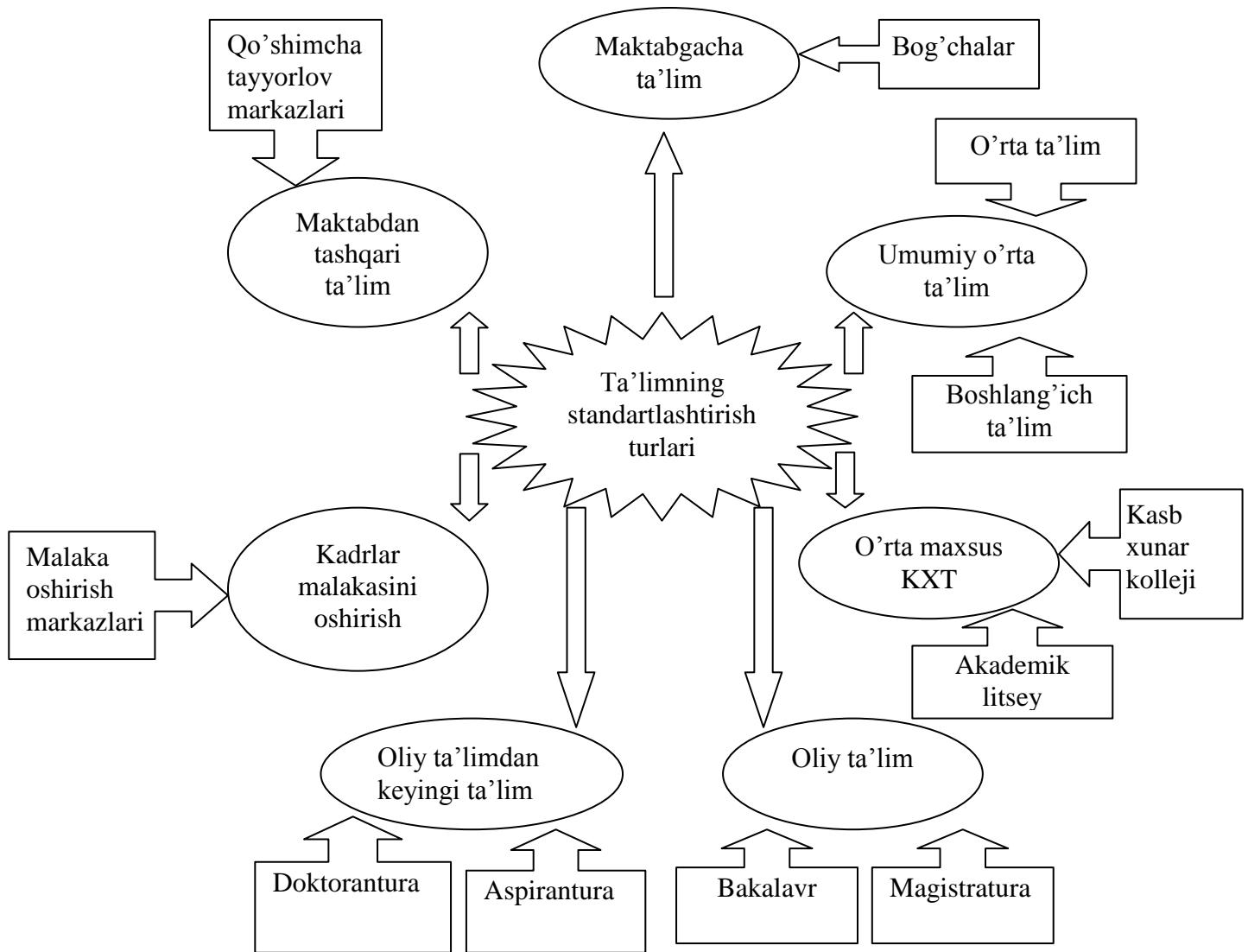
Тартибга солишининг мақбул даражаси деганда муросага келтирувчи ечимни топишга йўналтирилган меъёрлар, қоидалар, талабларни барча кизиқкан томонлар билан келишилган ҳолда мақсадга мувофиқлигини ва уни қабул қилишнинг имконияти борлиги тушунилади.

СТАНДАРТ –консенсус асосида ишлаб чиқилган ва фаолиятнинг ҳар хил турларига ёки уларнинг натижаларига тегишли бўлган умумий ва такрор фойдаланиладиган қоидалар, умумий принциплар ёки тавсифлари белгиланган ва маълум соҳада энг мақбул даражали тартиблаштиришга йўналтирилган, тан олинган идора томонидан тасдиқланган ҳужжат.

Касб-хунар таълими стандарти – меъёрий ҳужжат бўлиб, тегишли малакадаги мутахассислар тайёрлаш сифатини, касбий ва умумтаълим тайёргарлик даражаларини кетма-кетликда амалга оширишнинг талаблари, қоидалари ва тамоилларини ўрнатади.

Касб-хунар таълими стандарти ўзининг аниқ якуний мақсадига эга: кишиларнинг маълум бир касбий фаолият соҳасида ўз билим, кўнишка, малака ва қобилияtlарини қўллашга тайёрликларини шакллантириш. Касб-хунар таълими стандартини ишлаб чиқишининг методологияси заминида маълум бир касбдаги мутахассисларни тайёрлашнинг якуний масалалар мажмуасини шакллантириш фаолиятига тизимли ёндашув қўйилган. Шу муносабат билан касб-хунар таълими муайян касб мутахассисининг мажмуавий якуний мақсади - унинг фаолиятини яхлит тизим сифатида тасаввур қилиб, стандарт даражасида ўрнатиладиган талабларни ўзлаштириш зарурлигидан келиб чиқиши лозим.

Ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимини мураккаб ташкил этилган таълим тизимининг яхлит бир «тизимча» си деб қаралиб, малакаошириш ва кадрларни қайта тайёрлаш тизимчалари билан боғланган бўлиши зарур.

Халқаро талабларга жавоб берувчи ўрта маҳсус, касб-хунар таълими давлат стандартларини (ДТС) ишлаб чиқиши:

Биринчидан, Ўзбекистон Республикаси ва ривожланган мамлакатларда касб-хунар таълими эквивалентлигини ҳамда ўз навбатида мамлакатимизни халқаро меҳнат бозорида тўсиқларсиз иштирок этишини таъминлайди;

Иккинчидан таълим хизматлари сифатига аниқ (қатъий) талабларни белгилаб қўйиш натижасида кадрлар тайёрлаш сифатини оширади ҳамда ўқув муассасалари ишининг самарадорлигини назорат қилиш тизимини тартибга солади.

Тармоқ таълим стандартларини ишлаб чиқиши босқичлари

Стандартларни ишлаб чиқишида, улар қайси моделга мўлжалланган бўлишидан қатъий назар, ҳал қилувчи омиллар, стандартларнинг сифати, тан олиши ва ҳаётга тадбиқ этилишишга кўрсатади. Стандартларни ишлаб чиқишида қўйидагилар зарур:

1. Турли хил касбларда жорий ва келгуси эҳтиёжларни аниқлаш.
2. Умумий хусусиятларга таянган ҳолда худудий ўзига хосликларни ҳисобга олиш.
3. Касб-хунар таълим стандартларини ишлаб чиқиши ва маъсулларни ҳисобга олиш, ҳамда эксперталар групхини жамлаш, стандартларни ишлаб чиқиши.

Касб-хунар таълими стандартларини ишлаб чиқишида қўйидаги эксперталар иштирок этиши зарур:

- ЎМКХТР институти илмий ходимлари;
- ЎМКХТ ўқув муассасалари ўқитувчилари;
- Иш берувчилар вакиллари, ишлаб чиқариш (ижтимоий ҳамкорлар);
- Касбий фанлар билан боғлиқ изланишлар билан шуғулланувчи эксперталар (олимлар);
- Тармоқ вазирликлари, ишлаб чиқарувчилар палатаси вакиллари ва ҳакозо.

Таълим стандартларини ишлаб чиқиши ривожланган Европа ва МДҲ давлатлари тажрибаларини ўрганиб чиқиб ҳамда шахсий тажрибаларга таянган ҳолда ЎМКҲТ стандартларини ишлаб чиқиш учун қуидаги бажарилаётган иш тартибини тавсия этамиз (2-расм):

1-босқич. ЎМКҲТ стандартини ишлаб чиқишга буюртма бериш.

Буюртма меҳнат бозори эҳтиёжларини таҳлил қилиш асосида маълум тайёрлов йўналишлари, касб ва ихтисосликлар бўйича берилади. Буюртмалар тармоқ вазирликлари ва маҳаллий ҳокимият билан келишилган ҳолда берилади.

2-босқич. Буюртмани кўриб чиқиш ва қабул қилиш.

Буюртмани кўриб чиқиш ва қарор қабул қилиш.

Стандартни ишлаб чиқиш ёки янгилаш тўғрисида буюртмани кўриб чиқиш ва қарор қабул қилиш Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан қабул қилинади. Буюртмани кўриб чиқиш мазмун нуқтаи-назаридан ва меҳнат бозори талабларига кўра, давлатнинг таълим сиёсати аспектларини ҳисобга олган ҳолда (яъни «Таълим тўғрисидаги» ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури» қонунлари асосида) амалга оширилади.

3-босқич. Ишчи (ижодий) гурӯхини ташкил этиш.

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги қарорига биноан стандартларни ишлаб чиқиш ижодий ишчи гурӯхи ташкил этилади. Ушбу ишчи гурӯхига қуидагилар киради:

- тайёрлов йўналишлари, касблар ва ихтисосликлар бўйича иш берувчилари вакиллари;
- фан вакиллари (тармоқ вазирликлари ва уларнинг илмий текшириш институтлари шу соҳа бўйича экспертлари);
- таълим муассасалари вакиллари;
- ЎМКҲТРИ вакиллари.

4-босқич. Стандарт лойиҳасини тайёrlаш.

Стандарт лойиҳасини тайёrlашдан олдин, мутахассисликларнинг касбий тавсифномасини аниқлаш учун меҳнат бозорини таҳлил қилиш зарур. Кейинчалик стандартнинг ҳар бир компоненти қайтадан кўриб чиқилади.

ЎМКХТ тармоқ стандарти қуйидаги компонентлардан ташкил топади:

- 1) Қўлланиш соҳаси.
- 2) Меъёрий иловалар.
- 3) Таърифлар.
- 4) Стандартнинг мақсад ва вазифалари.
- 5) Касбий тавсифнома.
- 6) Касбий тайёргарлик мазмунининг мажбурий минимуми.
- 7) Намунали ўқув режаси.
- 8) Стандарт талабларининг бажарилишини назорат қилиш.

Биринчи компонентда ушбу тайёrlов йўналиши бўйича ўрта маҳсус, касб-хунар таълими тармоқ стандартининг қўлланиш соҳаси кўrsатилади.

Иккинчи компонентда тармоқ стандарти лойиҳасини ишлаб чиқиша фойдаланилган ҳамда асос бўладиган меъёрий хужжатлар рўйхати кўrsатилади.

Учинчи компонентда стандартнинг мақсади ва вазифалари ҳамда билимларни ўзлаштириш ва малака даражалари келтирилади. Стандартдан фойдаланувчилар давлат, иш берувчилар, таълим тизими ва шахс ҳисобланиб, мақсад ва вазифалар уларнинг талабларидан келиб чиққин ҳолда аниқланади.

Стандартнинг тўртинчи компонентида стандартда фойдаланилагн асосий атамаларнинг таърифи ва уларга изоҳ берилган.

Бешинчи компонентда иш берувчиларнинг талабларидан келиб чиққан ҳолда мутахассиснинг касбий хусусиятлари кўrsатилган бўлади.

Иш берувчиларнинг талабларидан келиб чиққан ҳолда мутахассиснинг касбий тавсифномаси ишлаб чиқиш зарур.

Тармоқ таълим стандартининг энг асосий компоненти «Касбий тавсифнома» бўлиб, бу компонентда иш берувчининг талаблари акс эттирилади. Кўпчилик ривожланган Европа мамлакатларида иш берувчилар ҳар бир касб бўйича касбий стандартларни ўзлари ишлаб чиқишиади. Иш берувчилар ишлаб чиқиб касбий стандартлар асосида таълим берувчилар касб – хунар таълими стандартларини ишлаб чиқишиади.

Касбий тавсифномани ишлаб чиқиши учун аввало шу мутахассис, ишчи ўрни таҳлил қилиниши, мутахассиснинг амалга ошираётган касб фаолият турларининг кетма-кетлиги, иш жараёнининг технологияси, касбга қўйилган маҳсус талаблар ва шу касб мутахассиси эгаллаши лозим бўлган кўникма ва билимлар ҳақида маълумотлар бўлиши лозим. Тармоқ таълим стандартининг энг асосий компоненти «Касбий тавсифнома» бўлиб, бу компонентда иш берувчининг талаблари акс эттирилади. Кўпчилик ривожланган Европа мамлакатларида иш берувчилар ҳар бир касб бўйича касбий стандартларни ўзлари ишлаб чиқишиади. Иш берувчилар ишлаб чиқиб касбий стандартлар асосида таълим берувчилар касб – хунар таълими стандартларини ишлаб чиқишиади.

Касбий тавсифномани ишлаб чиқиши учун аввало шу мутахассис, ишчи ўрни таҳлил қилиниши, мутахассиснинг амалга ошираётган касб фаолият турларининг кетма-кетлиги, иш жараёнининг технологияси, касбга қўйилган маҳсус талаблар ва шу касб мутахассиси эгаллаши лозим бўлган кўникма ва билимлар ҳақида маълумотлар бўлиши лозим.

Касбий тайёргарлик мазмунининг мажбурий минимуми қўйидаги кўринишга эга («Ошпаз» ихтисослиги мисолида):

Умумий талаблар (ишлаб чиқариш-нинг технологик схемасига асосан фаолият турлари)	Махсус талаблар	Малакалар	Билимлар
1	2	3	4
Ошпаз			
Озиқ-овқатларни тайёрлаш учун ускуналарни ҳозирлаш	Ускунанинг типи. Ускунани ишга ҳозирлаш, техника хавфсизлиги ва меҳнатни муҳофазасига риоя қилиш. Санитария ва гигиена. Ускунани ўрнатиш бўйича талаблар	Таом тайёрлай-диган механик ва иссиқлик (Электр, газ, оловли ва электрон) ускуна-ларни шунингдек назорат ўлчов ас-бобларини ҳозирлаш. Ускуналарнинг носозликларини жойларини аниқлаш. Иш биносида нис-бий намлики олиб туриш, иш жой-ларини ташкил этиш, техника хавфсизлиги, санитария ва гигиена қоидаларига риоя қилиш.	Механик ва иссиқлик ускуналарини тай-ёрлаш, ёкиш ва ўчириш. Иссиқлик ускуналарини ишини меъёрлаш, электр хитларини тавсифномаси (жой-лашган жойи, би-ноларнинг ёнма-ёнлиги ва ҳакозо). Авария ёритиши асбобларининг. Иш жойини ташкил этиш қоидалари. Техника хавфсизлиги қоидалари. Меҳнат муҳофазаси, санитария ва гигиена талаблари.

Ўртамахсус, касб-хунартаълимитайёрловийўналишлари бўйича ўқуврежавадастурларни ишлабчик иш асослари

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2000-йил 16-октябрдаги «Ўрта махсус касб-хунар таълими Давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида» ги 400-сонли қарори билан тасдиқланган ЎМКХТ

ДТС «Асосий қоидалар» стандартыда ЎМКХТ таянч ўкув режасини ишлаб чиқиши бўйича қуидагилар келтирилган:

1. Ўрта махсус, касб-хунар таълими стандартининг таянч ўкув режалари таълим мазмунидан келиб чиқиб академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари тайёрлов йўналишлари бўйича алоҳида тузилади.

Таянч ўкув режалари ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларининг ишчи ўкув режаларини ишлаб чиқиши учун асос хисобланади.

2. Таянч ўкув режасида ўкув йили 40 ҳафта ва 2 семестрдан иборат. Ҳар бир семестр 20 ҳафтани ўз ичига олади.

ДТС тасдиқлангандан сўнг 40 ҳафта семестларга 20 ҳафтадан тақсимланганини амалда маълум бир ноқулайликларга олиб келганини сабабли бугунги кунда 1-семестр 17 ҳафта ва 2-семестр 23 ҳафта қилиб қабул қилинган. Бу асосан 1-семестр декабр охирида ўкувчиларнинг янги йил арафасида 1-семестрни тутатиб икки ҳафталик таътилга чиқишиларини кўзда тутилиб қилинди.

3. Таянч ўкув режаларида умумий 4560 соатдан 80-220 соат таълим муассасаси илмий-педагогик кенгаши қарори билан киритиладиган фанлар учун ажратилади.

4. Таълим муассасалари ўкувчиларининг ҳафталик юкламаси 54 соатни ташкил этади. Бундан 16 соати мустақил ишлашга ажратилади.

5. Таълим муассасалари илмий-педагогик кенгашларига ишчи ўкув режаларини тузишда таянч ўкув режаларини таълим стандартлари талаблари доирасида 15-20 % гача ўзгартириш ҳукуқи берилади.

6. Академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари учун таянч ўкув режалари қўйидаги жадвалларда келтирилган.

АКАДЕМИК ЛИЦЕЙЛАР ЎҚУВ РЕЖАСИ МОДЕЛИ

	Фанлар	Соатлар сони	Умумий юкламага нисбатан фойиз ҳисобида
I.	Умумтаълим фанлари	1940	42,5%
II.	Чуқурлаштирилиб Ўқитиладиган фанлар	1400	30,7%
III.	Қўшимча чуқурлаштирилиб ўқитиладиган фанлар	650	14,2 %
IV .	Махсус фанлар Давлат аттестацияси Факультатив курслар	230 70 270	5% 1,6 % 6%
V.	Жами:	4560	100%

Изоҳ:

Академиклициеларнинг ўқуврежаларитай ёрловий ўналишиларининг гўзигахосхус усиятларидан келибчиқканхолдаaloҳидатузилиб, чуқурлаштирилиб ва қўшимча чуқурлаштирилиб ўқитиладиган фанлар учун жара тилган соатларни миқдориумумий ажратилган соатлар ҳажми ганибатан 5% гача ўзгариши мумкин.

Mamlakatning ijtimoiy taraqqiyoti istiqbollaridan
jamiyat extiyojlaridan fan texnika va
texnologiyaning mazmunini tartibga solish.

Talimni yuksak sifatini baxolash.

Talimni
demokratlashuvi.

Talim jarayonini
samaradorligini
oshirish.

Sifatli talim
xizmatlarini
korsatish.

Jamiyat va
manfaatlarini
ximoya qilis

КАСБ-ХУНАР КОЛЛЕЖЛАРИ ЎҚУВ РЕЖАСИ МОДЕЛИ

Фанлар		Соатлар сони	Умумий юкламага нисбатан фоиз хисобида
I.	Умумтаълим фанлари	1960	42,5%
II.	Касбий таълим фанлари (умумкасбий ва маҳсус фанлар)	1180	25,9 %
III.	Ўқув амалиёти	600	13 %
IV.	Ишлаб чиқариш амалиёти	648	14,3 %
V.	Диплом иши	76	1,7 %
VI.	Коллеж илмий-услубий кенгаши қарори билан киритиладиган фанлар	116	2,6 %
Жами:		4560	100%

Изоҳ: Касб-хунар колледжларнинг ўқув режалари тайёрлов йўналишлари, касблар ва ихтисосликларнинг ўзига хос хусусиятларидан келиб чиқсан ҳолда алоҳида тузилиб, касбий таълим фанлари (умумкасбий ва маҳсус фанлар) га, ўқув ва ишлаб чиқариш амалиётига ажратилган соатлар миқдори умумий ажратилган соатлар ҳажмига нисбатан 10% гача ўзгариши мумкин.

АКАДЕМИК ЛИЦЕЙЛАРНИНГ ЎҚУВ РЕЖАСИ

Үқув жараёни графиги

X а ф т а л а р

Үқиши муддати 3 йил

Үқув жараёни режаси

Т/п	ҮҚУВ ФАНЛАРИ	Жами Соат	Соатларнинг курслар бўйича тақсимоти		
			1 курс	2 курс	3 курс
Умумтаълим фанлари					
1.	Нутқ маданияти ва Давлат тилида иш юритиш	80			80
2.	Она тили ва адабиёт	120	120		
3.	Хорижий тил	160	80	80	
4.	Рус(ўзбек) тили	120	80	40	
5.	Тарих	160	80	80	
6.	Шахс ва жамият	40			40
7.	Математика	200	120	80	
8.	Информатика	120	80	40	
9.	Физика	160	100	60	
10.	Астрономия	40			40
11.	Кимё	80	80		
12.	Биология	80	80		
13.	Иқтисодий география	40	40		
14.	Ёшлиарни чақириққа тайёрлаш (Ё Ч Т)	140		60	80

15.	Жисмоний тарбия	160	80	40	40
16. *	Ахборот технологиялари	40			40
17.	Давлат ва хукуқ асослари	80		80	
18.	Маънавият асослари	40	40		
19.	Оила психологияси	40			40
20.	Эстетика	40	40		
	Жами:	1940	1160	420	360

Чуқурлаштириб ўқитиладиган фанлар

	Жами:	1452	160	760	532
--	-------	------	-----	-----	-----

Кўшимча чуқурлаштирилиб ўқитиладиган фанлар

	Жами:	664	80	180	404
1.	Махсус фанлар	196	40	80	76
2.	Давлат аттестацияси	72			72
3.	Факультатив курслар	236	80	80	76
	Хафталик юклама	38	38	38	38
	Жами:	504	120	160	224
	ҲАММАСИ:	560	1520	1520	1520

Шартли белгилар

<input style="width: 100%; height: 40px; border: 1px solid black;" type="checkbox"/>	Назарий ва ўқув амалиёти	<div style="display: flex; align-items: center; gap: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: flex; align-items: center; justify-content: center;">Т</div> Таъти </div> <div style="display: flex; align-items: center; gap: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: flex; align-items: center; justify-content: center;">Д</div> Давлат аттестацияси </div>
--	-----------------------------	---

Изоҳ информатика фанида бошланғич компьютер сабоқлари ва замонавий компьютер дастурлари, ахборот технологиялари фанида эса янги ахборот технологиялари, интернет ва локал компьютер тармоқлари бўйича билим ва кўнижмалар ўрганилади.

КАСБ-ХУНАР КОЛЛЕЖЛАРНИНГ ЎҚУВ РЕЖАСИ

Үқув жараёни графиги

X а ф т а л а р

Үкиш муддати 3 йил

Шартли белгилар

100

Назарий ва ўқув амалииёти

T

Таъти

A

Ишлаб чиқариш амалиёти

Д

Диплом иши

Үқув жараёни режаси

T/p	ЎҚУВ ФАНЛАРИ	Жами Соат	Соатларнинг	курслар	
			бўйича тақсимоти		
			1 курс	2 курс	3 курс

Үмумтаълим фанлари

1.	Нутқ маданияти ва Давлат тилида иш юритиш	80		40	40
2.	Она тили ва адабиёт	120	80	40	
3.	Рус (ўзбек) тили	120	80	40	
4.	Хорижий тил	160	80	40	40
5.	Тарих	160	80	60	20
6.	Шахс ва жамият	40			40
7.	Математика	200	80	60	60
8.	Информатика	120	80	40	
9.	Физика	160	80	80	
10.	Астрономия	40			40
11.	Кимё	80	80		

12.	Биология ва экология	80	80		
13.	Иқтисодий география	40	40		
14.	Ёшларни чақириққа тайёрлаш (ЁЧТ)	140		70	70
15.	Жисмоний тарбия	160	80	40	40
16.	Давлат ва хуқуқ асослари	80			80
17.	Маънавият асослари	40	40		
18.	Ахборот технологиялари	40		20	20
19.	Эстетика	40	40		
20.	Оила психологияси	40	40	20	20
21.	Ўзбекистон конституцияси	40		20	20
22.	Миллий истиқбол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар	40		20	20
23.	Иқтисодий билим асослари	40	40	20	20
	ЖАМИ:	1994		530	490

Касбий таълим фанлари (умумкасбий ва маҳсус фанлар)

	ЖАМИ:	1300	480	370	450
	Ўқув амалиёти:	480	120	180	180
	Ишлаб чиқариш амалиёти	648		360	288
	ЖАМИ:	1128	120	540	468
	Диплом иши	76			76
	Ж А М И:	4444	1520	1440	1484
	Хафталик юклама		38	36-38	36-38
	Коллеж илмий-услубий кенгаши қарори билан киритиладиган фанлар	116		80	36
	ҲАММАСИ:	4560	1520	1520	1520

Изоҳ: Касб-хунар коллажларнинг ўқув режалари тайёрлов йўналишлари, касблар ва ихтисосликларнинг ўзига хос хусусиятларидан келиб чиқсан холда алоҳида тузилиб, касбий таълим фанлари (умумкасбий ва маҳсус

фанлар)га, ўқув ва ишлаб чиқариш амалиётига ажратилган соатлар миқдори умумий ажратилган соатлар ҳажмига нисбатан 10% гача ўзгариши мумкин.

ДТС лари тасдиқланган пайтда умумтаълим блокида 20 та фан мамвжуд эди. Шунинг учун ҳам «Умумтаълим фанлари» ДТС да 20 та фан келтирилган ва бунга умумий 1940 соат ажратилган. Кейинчалик «Умумтаълим фанлар» блокига яна 3 та фан яъний «Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар», «Ўзбекистон конституцияси» ҳамда “Иқтисодий билим асослари” фанлари киритилди ва умумий соат 1994 га етказилди.

Ўқув дастурларни ишлаб чиқиш

Ўқув дастурлари алоҳида ўқув предметлари бўйича билим, кўникма ва малакалар мазмуни ва ҳажмини, уларни ўрганиш кетма-кетлигини белгилайди.

Ўқув дастурлари қўйидаги талабларини қаноатлантириши керак:

1. Тарихийлик: Фан тарихи, ривожланишининг хусусиятларини акс эттириш. Фанга улкан ҳисса қўшган олимлар ва тарихий шахслар ҳаёти ва фаолияти билан таништириш.
2. Замонавийлик: Фаннинг ҳозирги даражасига мувофиқ билим бериш.
3. Гуманитарлик: Инсонпарварлик, элпарварлик ва эзгулик ғояларига амал қилиш.
4. Халқаро стандарт: Таълим тизими турлича бўлган камида иккита ривожланган хорижий давлатда амалда бўлган мутаносиб ўқув дастурлари билан муқояса қилинганлик.
5. Рақобатбардошлиқ: Ривожланаётган давлатларда амалда бўлган ёки ишлаб чиқилаётган мутаносиб ўқув дастурларига нисбатан илфорлик.
6. Миллийлик: Марказий Осиёда яшаган ёки фаолият кўрсатган, ўзбек тилида ижод қилган олимлар ва тарихий шахсларнинг фан ривожланишига қўшган ҳиссасини чуқур ва илмий асосланган тарзда баён қилиш.

7. Изчинлик: Фан ҳақида систематик, мантиқий муқобил ҳамда умумий ўрта таълим ва олий таълимга тааллуқли мутаносиб фан дастурлари билан мувофиқлаштирилганлик.

8. Жозибадорлик: ўқувчиларни фанга қизиқтириш ва қизиқишини ўстириш, осондан мураккаб томон баён услубини қўллаш.

9. Амалийлик: Фанни ҳаёт билан, назарияни амалиёт билан узвий боғлайдиган услубиётигап риоя қилиш.

10. Новаторлик: Ўзбекистоннинг ўз тараққиёт йўлидан ривожланиш стратегияси ва «Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури» талаблари джан келиб чиқиб, новаторлик, янги педагогик технологиялар, таълим соҳаси инновацияларига очиқлик.

Ўқув дастурларининг тузилиши

Фаннинг номи:

1. Тушунтириш хати.

2. Фаннинг мақсади:

3. Фаннинг мазмуни.

4. Намунавий мавзулар режаси

5. Ўқитиш воситалари:

ЎМҚҲТ мидаги тайёрлов йўналишлари, касблар ва ихтисосликлар умумдавлат таснифлагичи

Таснифлагич лойиҳаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Ўрта махсус, касб-хунар таълими Марказининг Давлат таълим стандартлари бўлими ва Ўрта махсус, касб-хунар таълимини ривожлантириш институти томонидан ишлаб чиқилди. Мазкур таснифлагич лойиҳаси:

Ўзбекистон Республикаси иқтисодиёт, молия, қишлоқ ва сув хўжалиги, меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш, халқ таълими, маданият ишлари бўйича, ички ишлар, фавқулотда ҳолатлар ва адлия вазирликларида;

Ўзбекистон Республикаси тадбиркорларни қўллаб-куватлаш ва давлат мулкини бошқариш, статистика, рақобатчиликни ривожлантириш ва

монополиядан чикариш, солик, давлат чегараларини қўриқлаш қўмитаси, табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси, минерал манбалар ва геология, курилиш ва архитектура, жисмоний ва спорт, давлат кадастри ва картография, геодезия, ер ресурслари давлат қўмиталарида;

Ўзбекистон Республикаси ташки алоқалари бўйича, иқтисодий алоқалар, Ўзбекистон Республикаси ахборотлаштириш ва алоқалар, ахборотлар ва матбуот стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш, Ўзкоммунхизмат, автомобиль ва дарё транспорт воситалари «Ўзархив» агентликлари ва Ўзбекистон Республикаси муаллифлик ҳуқуқлари агентликларида;

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Гидрометерология хизмати марказида;

Ўзбекистон Республикаси: учиш хавфсизлигини назорат қилиш, электроэнергияни назорат қилиш, тоғ ва саноат хавфсизлик ишларини олиб боришини назорат қилиш, юкларни темир йўл орқали ташиш хавфсизлигини назорат қилиш бўйича Давлат инспекциялари Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги катта ва муҳим сув хўжалик объектларини ва назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Давлат инспекцияси, газ ва нефт маҳсулотларидан фойдаланишни назорат қилиш, Давлат нон инспекцияларида кўриб чиқилди ва маъқулланди.

Ўрта маҳсус, касб-хунар таълимидағи тайрлов йўналишлари, касблар ва ихтисосликлар умумдавлат Таснифлагичи Ўзбекистон Республикасида техникавий-иқтисодий ва ижтимоий ахборотларни таснифлаш ва кодлаштириш бўйича ягона тузилма таркибига киради ва Вазирлар Маҳкамасининг «Узлуксиз таълим тизими учун давлат таълим стандартларининг ишлаб чиқиш ва жорий этиш тўғрисида»ги 1998 йил 5 январдаги 5-сонли қарори асосида тайёрланган.

Ўрта маҳсус, касб-хунар таълимидағи тайёрлов йўналишлари, касблар ва ихтисосликлар умумдавлат Таснифлагичи Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги қонунига, «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»га

ҳамда Олий ва ўрта махсус таълим Вазирлигининг меъёрий ҳужжатларига асосланиб тузилган.

Ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари, тайёрлов йўналишлари, касблар ва ихтисосликлари Таснифлагичнинг таснифлаш объектлари ҳисобланади.

Мазкур Таснифлагичда тайёрлаш йўналишлари номи, коди ва шу тайёрлов йўналишлари туркумiga кирувчи касблар номи ва коди ҳамда ихтисосликлар рўйхати келтирилган.

Кўлланиш соҳаси

Мазкур Таснифлагич ўрта махсус, касб-хунар таълимимутахассисларини иш билан таъминловчилар, ўрта махсус, касб-хунартаълимида давлат таълим стандартлари, ўқув режалари, дастурларива бошқа меъёрий ҳужжатларни ишлаб чиқувчилар, таълиммуассасалари раҳбарлари, Республика ва маҳаллий бошқарувташкилотлари мутахассислари, вазирликлар, муассасалар ва бошқареспубликамизхўжаликларини ривожлантиришда фаолияткўрсатаётган субъектлар учун мўлжалланган.

Мазкур Таснифлагични ишлаб чиқишида қуидаги меъёрий ҳужжатларга асосланган:

Ўз ДСТ 1.02-92 Ўзбекистон Республикаси стандартлаштириш давлат тизими. Асосий қоидалар.

ГОСТ 1.5-93. Давлатлараро стандартлаштириш бўйича иш юритиш қоидалари. Стандартларнинг тузилиши, баён қилиниши, расмийлаштирилиши ва мазмунига қўйиладиган умумий талаблар.

Ўз ДСТ 1.8-94. Ўзбекистон Республикаси стандартлаштириш давлат тизими. Раҳбарий ҳужжатларни ишлаб чиқиш, мувофиқлаштириш, тасдиқлаш, давлат рўйхатидан ўтказиш тартиби ва тавсиялар.

Ўз ДСТ 6.01-95. Ўзбекистон Республикасининг техник-иктисодий ва ижтимоий ахборотларини кодлаштириш ва таснифлашнинг ягона тизими. Асосий қоидалар.

Ўз ДСТ 1.9-95. Ўзбекистон Республикаси стандартлаштириш давлат тизими. Соҳа стандартларини ишлаб чиқиш, мувофиқлаштириш, тасдиқлаш ва рўйхатдан ўтказиш тартиби.

Ўз ДСТ 6.01.2-95. Ўзбекистон Республикаси техник-иқтисодий ва ижтимоий ахборотларни кодлаштириш ва таснифлашнинг ягона тизими. Таснифлагичларни ишлаб чиқиш ва юритиш тартиби.

Таълимнинг халқаро стандарт классификацияси (TXCK) ЮНЕСКО, 1997.

O'z DT 008: 2000 с 01.08.2000 Ўзбекистон Республикаси машғулотлар миллий стандарт таснифлагичи.

Мазкур Таснифлагичда қўйидаги таърифлар қўлланилган:

Тайёрлов йўналишлари, касблар ва ихтисосликларнингумумдавлат таснифлагичи (ТЙКИУТ)-ўрта маҳсус, касб-ҳунартаълими ўқув муассасаларида кичик мутахассисларни тайёрлашбўйича тайёрлов йўналишлари, касблар ва мутахассисликларнингизмлаштирилган рўйхати.

Малака-мутахассиснинг касбий тайёргарлиги даражаси, ундаги маълум ишни бажариш учун зарур бўлган билим, малака ва кўникумаларнинг мавжудлиги.

Мутахассиснинг малакасини белгиловчи кўрсаткич бўлиб, тоифа ёки дипломнинг мавжудлиги ҳисобланади.

Кичик мутахассис - бу таълим дастурини муваффакиятли ўзлаштирган ўрта маҳсус, касб-ҳунар таълими муассасалари битирувчиларига бериладиган малака даражасидир.

Кичик мутахассис:

Назарий ва амалий билимлар мажмуасига, касбий билим, малака ва кўникумаларга эга;

Мазкур жамиятда ўзининг мувоффакиятли хаёт даражасинитаминлайдиган умумий ва касбий маданиятга, ижтимоийаҳамиятли ҳусусиятларга ва шахсий сифатларга эга;

Кичик мутахассислар қуйидаги вазифаларни бажаради:

Компьютер ва бошқа техникалардан, техникавий ва физикавий фанлар соħасига фойдаланиш усулларини қўллаш билан боғлиқ техник топшириқларни бажаради; техник-жиҳоз ва транспортларни ишлатади; машиналар, механизмлар, қурилмалар, мосламалар ҳамда муҳандис-техник жиҳозлар ва асбобларга техник хизмат кўрсатиш ҳамда таъмирлаш, метал-конструкцияларни ўрнатиш, дастгоҳларни ўрнатиш ва бошқа ишларни амалга оширади;

Хом-ашё қазиб олиш ва қайта ишлаш, металлургия, қурилиш, бинолар ва иншоатларни таъмирлаш ва уларга техник хизмат кўрстиш соħасида ўз касбий билимларини тадбиқ этади; босиš (қолиплаш) ишларини бажаради; озиқ-овқат маҳсулотлари, тўқимачилик маҳсулотлари, ёғоч ва метал буюмлар, шу жумладан бадиий ҳунармандлик буюмларини ишлаб чиқаради ва қайта ишлайди;

Болалар боғчаси ва бошланғич мактабларда таълим ва тарбия ишларини амалга оширади.

Соғлиқни сақлаш, гигиена, инсонларга ғамхўрлик қилиш, қишлоқ хўжалигида ўсимликларни, ҳайвонларни парвариш қилиш, етиштириш бўйича зарур ишларни амалга оширадилар;

Кадрларни жой-жойига қўйиш ва уларнинг ижтимоий таъминоти, солиқса тортиш ва туризмга алоқадор давлат хизматлари, бухгалтерия ҳисоби, ҳуқуқий, статистик, иш юритиш корхоналарни бошқариш, тижорат, молия ва савдо-сотиқ соħасидаги билимларни техник қўллаш билан боғлиқ маъмурий ва ишлаб чиқариш вазифаларини бажарадилар.

Одамлар ва юкларни миллий чегаралардан ўтказилиши устидан назоратни амалга оширади.

Ижтимоий масалалар бўйича ёрдам кўрсатадилар ва маслаҳат берадилар.

Спорт ва бошқа қизиқарли тадбирларни ташкил этадилар ва ўтказадилар, маданият ва санъат соħасида ижодий фаолият кўрсатадилар;

Диний маросимларни ўтказишида аҳолига ёрдам кўрсатадилар.

Касбий фаолият соҳаси (КФС)-касбий билим, малака вакўнумаларнинг қўлланиш доирасидир, унинг номланиши иқтисодийсоҳалари номлари билан мослаштирилади.

ЎМКХТ таълим муассасаларидаги тайёрлов йўналишлари-аниқ касбий фаолият соҳасида мутахассисларга касбий таълимбериш доирасидир. Мутахассисларнинг касбий фаолиятининг аниқсоҳасибўйича тайёрлов йўналишларининг номи меҳнатфаолиятининг мазмуни ва хусусияти орқали аниқланади.

Касб-махсус тайёргарлик ва иш тажрибаси натижасидамаълум бир соҳада касбий фаолиятни амалга ошириш учун назарийбилимлар мажмуасини, амалий кўникма ва малакаларни эгаллаган, унга жисмоний имконият, ақлий қобилият ва юридик ҳуқуқларнитаъминловчи инсоний меҳнат фаолиятининг(машғулотининг)туридир.

Ихтисослик - бирорта касб доирасида маълум бир фаолият тури учун махсус тайёрарлик ва иш тажрибалари билан эришилган зарурый билимлар, кўникма ва малакалар мажмуаси.

ЎМКХТ тайёрлов йўналишлари ва касблар коди – касбийфаолият соҳаларига мувофиқ касблар ва ихтисосликлар бўйичатайёрлов йўналишлари ихтисослаштирилган рўйхатининг рақамлибелгисидир.

Таснифлагичда қуйидаги тўққизта билим соҳаси назарда тутилган:

100000 – таълим;

200000 – гуманитар фанлар ва санъат;

300000 – ижтимоий фанлар;

400000 – фан;

500000 – муҳандислик, ишлов бериш ва қурилиш тармоқлари;

600000 – қишлоқ ҳўжалиги;

700000 – соғлиқни сақлаш ва ижтимоий таъминот;

800000 - Хизматлар;

Таснифлагичда таълим босқичлари ва таълим соҳалари, тайёрлов йўналишлари ва касблар еттига рақамли код билан белгиланади.

Таълимнинг халқаро классификациясига биноан таълим босқичи-ўрта маҳсус, касб-хунар таълими 3-рақами билан белгиланади. Масалан: 3144610, 3210210, 3380110 ва бошқалар.

Ўрта маҳсус, касб-хунар таълими кодларида:

Биринчи рақам - таълим дастури босқичи коди;

Иккинчи рақам - билим соҳаси коди;

Учинчи рақам - таълим соҳаси коди;

Тўртинчи ва бешинчи рақамлар - тайёрлов йўналиши коди;

Олтинчи ва еттинчи рақамлар - касблар коди.

Узлуксиз таълим тизимидағи ўрта маҳсус, касб-хунар таълими ва олий таълим (бакалавриат)да узвийликни таъминлаш мақсадида Ўрта маҳсус, касб-хунар таълимидағи тайёрлов йўналишлари кодлари олий таълимининг бакалавриат таълим йўналишлари кодларига мослаштирилган.

Таснифлагичдан қуидаги вазифаларни ҳал этишда фойдаланилади
Худудий бандлик дастурларини ишлаб чиқиш.

Миллий ва худудий меңнат бозорларида ижтимоий меңнат соҳасидаги жараёнларни тахминлаш ва тартибга солиш.

Иш кучининг самарадорлигини ва иш кучига кетадиган сарфларни аниқлаш.

Меңнатга ҳақ тўлашни тартибга солиш ва меъёрлаштиришни тақомиллаштириш.

Халқ хўжалигининг кадрларга бўлган эҳтиёжини таъминлаш ва асосланган узлуксиз таълим дастурини ишлаб чиқиш.

Меңнат статистикаси соҳасида ахборотнинг халқаро миқёсда таққосланишини таъминлаш.

«Кичик мутахассис» малакаси тоифасига кирмайдиган шахсларни мутахассисликларининг белгиланиши

Таснифлагичнинг 4-устунида интеллектуал лаёкати(ақлий ривожланиш хусусиятлари) бузилган шахсларни ўқитиш мумкин бўлган бирдан-бир ихтисосликлар битта юлдузча (*) билан кўрсатилган. Ушбу мутахассисликлар Ўзбекистон Республикаси меңнат ва ижтимоий таъминот вазирлиги томонидан тасдиқланган ақлий ва жисмоний жиҳатдан камчиликка эга шахсларни ўқитиш мумкин бўлган касблар ва мутахассисликлар асосида белгиланган. Ўқиши муддати касаллик даражасига қараб 1 йилдан 2 йилгача.

Таснифлагичнинг 4-устунида иккита юлдузча (**) билан жисмоний ривожланиш ўзига хос хусусиятларга эга бўлган ва имкониятлари чекланган шахсларни ўқитадиган бирдан-бир ихтисосликлар кўрсатилган. Мазкур мутахассислар Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан тасдиқланган, жисмоний ривожланишида камчилиги бор ва болаликдан ногирон шахслар учун мўлжалланган маҳсус мактабларнинг

битиравчилари учун тузилган ҳамда касблар ва мутахассисликлар кўрсатилган рўйхат асосида белгиланган. Ўқиш муддати 2 йил.

Таснифлагичнинг 4-устунида учта юлдузча (***) билан академик лицейларнинг битиравчилари эгаллайдиган касбга йўналтирувчи ихтисосликлар белгиланган. Ўқиш муддати 3 йил (чукурлаштирилган умумтаълим тайёргарлиги билан қўшиб олиб борилган ҳолда).

Таснифлагичнинг 4-устунида тўртта юлдузча (****) билан 11 йиллик умумтаълим мактаб-ларининг битиравчилари олий ўкув юртига киролмаган ҳолларда, янги бозор муносабатларига ўтиш даврида уларни ижтимоий ҳимоя қилиш мақсадида мўлжалланган ихтисосликлар кўрсатилган. Таснифлагич бундай шахслар тоифасига нисбатан тўққиз йиллик таълимга тўлиқ ўтгунга қадар амал қиласди. Ўқиш муддати 1 йил.

Ўқиши тугатадиган битиравчиларга Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлиги томонидан белгиланган намунада тасдиқланган дипломлар ва сертификатлар берилади.

Ўрта маҳсус, касб-хунар таълимидағи тайёрлов йўналишлари, касблар ва ихтисосликлар Таснифлагичига ўзгартиришлар киритиш тартиби

Мазкур таснифлагич тайёрлов йўналишлари, касблар ва ихтисосликларнинг асос бўлувчи рўйхати бўлиб, у қўшимчалар ва ўзгартиришлар киритиш учун очиқдир.

Таснифлагичга ўзгартиришлар ва қўшимчалар киритишга оид таклифлар Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлигининг ўрта маҳсус, касб-хунар таълими марказига тақдим этилади.

Таснифлагичга ўзгартиришлар ва қўшимчалар киритиш Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлигининг ўрта маҳсус, касб-хунар таълими маркази томонидан амалга оширилади

Хулоса

Davlat ta’lim standarti quyidagi maqsadlarni amalga oshirishni ko‘zda tutishi lozim:

-ta’limberishningsifatimasalalaridashaxs,
jamiyatvadavlatmanfaatlarinihimoyaqilishvakadrlartayyorlash,
ta’limiyxizmatlarnitavsiyaetishmehnatbozoriniyuqorimalakalikadrlarbilanta’minalash;

-shaxs, davlat va jamiyat ehtiyojlariga mos kadrlar tayyorlash va ta’lim berish sifatini oshirish, xalqaro tajribalar asosida fan va texnikani rivojlantirish;

-kadrlar tayyorlash va ta’lim jarayonida muvofiqlik va uzlusizlikni ta’minlash;

-ta’limning barcha shakl va bo‘g‘inlarida o‘quv tarbiya jarayonini mukammallashtirishga ko‘mak berish;

-ta’limiy xizmat ko‘rsatishda raqobat bo‘lishini ta’minlash;

Ta’limni standartlashtirishning vazifalari:

Ta’lim berish va kadrlar tayyorlash, tavsiya etiluvchi ta’limiy xizmatlar ro‘yxati va sifatiga yuqori talablar belgilash.

Davlat shaxs ehtiyoji uchun zarur bo‘lgan ta’lim berish va uning oqibat natijasining muayyan talablarni o‘rnatuvchi me’yoriy hujjatlar tizimini ishlab chiqish, shuningdek mazkur xujjatdan to‘g‘ri foydalanishni nazorat qilish.

Milliy standart talablarini xalqaro mezonlar bilan uyg‘unligini ta’minlash.

Ta’lim to‘g‘risidagi milliy hujjatlarning shu turdagи hujjatlarga mos kelishini ta’minlash.

Uzlusiz ta’lim jarayoning tarkibiy qismlari va tarkibiy unsurlariaro bog‘liqlik va muvofiqlik bo‘lishiga erishish.

Ta’lim berish va kadrlar tayyorlashda yuqori natijalarga erishuvda moddiy boyliklar, vaqt va boshqa sarf-xarajatlarni kamaytirish.

O‘quv-tarbiya jarayoni va umuman, ta’lim uchun me’yor, qoida, ko‘rsatma va talablar belgilash.

Standartlash buyicha xalqaro tajribalarni bevosita qo‘llash amaliyotini kengaytirish, agar ulardagи talablar O‘zbekiston Respublikasining ta’limi fani, madaniyati, texnikasi va texnologiyasi uchun mos tushsa chet el davlatlari milliy standarlari yo‘riqidan foydalanish.

Pedagogik texnologiyalar (o‘quv-o‘qituv va tarbiya metodikasi o‘qitishning texnik vositalari va b.)ga muayyan talablar belgilash.

Ta’lim darajasini, ta’lim olayotganlar va bitiruvchilar malakasini baholash va nazorat qilishninig me’yoriy-texnik va metodik ta’minotini yuzaga keltirish.

Ta’lim standartlari turli mamlakatlarda turlicha amalga oshiriladi. Lekin ta’limga nisbatan “standart” atamasidan foydalanish yaqindan ishlatila boshlandi.

Bizning mamlakatimizda ta’limni sandartlashga asosan 1993 yildan kirishildi . Davlat ta’lim standartlarini ishlab chiqish va uni hozirgi bosqichda amaliyotga tatbiq etishning imkoniyati yuzaga keldi.

Standartni ishlab chiqish “Ta’lim to‘g‘risida” gi qonunning 7-maddasi va muayyan bandlarida, “Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi”da ta’limning mazmuni haqida bayon etilgan umumiy talablarga ko‘ra amalga oshiriladi.

Standart vositasida ta’limning talab etilgan darajasinibir me’yorda saqlash, uni jamiyat taraqqiyoti istiqboliga ko‘ra takomillashtirish amalga oshiriladi.

Standart oldiga quyidagi tallablar quyiladi:

1.Mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojijehtiyojlarivaxalqarotajribalarini tahlil qilish asosida ta’lim jarayonidagi barcha manfaatdor tomonlarning imkoniyatlarini hisobga olish.

2.Standartda, avvalo, oqibat natijalarini me’yorashtirish ko‘zda tutiladi.

3.Standartlarda ta’limning shakli, bosqichi va sohalari bo‘yicha muvofiqlik tajribalarini saqlash talab etiladi.

4.Standart mazmuni va ichki tuzilishiga ko‘ra, shaxs kamolotini ta’minlash nuqtai nazarida to‘laqonli bo‘lishi lozim.

5.Standartlardagi har bir band bayoni uning yaxlitligini ta’minlaydigan izchil va ta’limning maqsadlarini to‘la qamrab olganligi nuqtai nazaridan iloji bor qadar mukammal bo‘lishi kerak.

6.O‘zining ichki tuzilishi, mazmun-mundarijasiga ko‘ra standart davlatning, mintaqaning va ta’lim muassasining manfaatlari mutanosibligini. Huquqini aks ettirishi lozim.

7.Mazmunan standart o‘quv yuklamalarini me’yorashtirishi lozim.

8.Standartning mazmun-mundarijasiga undan foydalanuvchilarning barcha toifalarini hisobga olmog‘i darkor.

9.Standart texnik vositalari bilan tekshirish ehtimoliga mo‘ljallangan, ya’ni texnik jihatdan qulay bo‘lishi lozim.

YUqoridagi tallablardan kelib chiqib ta’lim standartlari bir necha bosqichda olib boriladi. Davlat ta’lim standartlar shunday me’yorlarni belgilaydiki, unga amal qilish O‘zbekiston miqyosidagi yagona pedagogik muhitni saqlab turishni ta’minlaydi, jahon madaniyati tizimida, fan, texnika va texnologiya yangiliklari ta’sirida shaxsning uyg‘unligini ta’minlaydi.

Ta’lim standartini amaliyotga kiritish har bir ta’lim oluvchining muayyan va oldindan belgilab qo‘ylgan ma’lumotni olish uchun kafolat berishga imkoniyat yaratadi, oqibatda kadrlar tayyorlash sifati va samaradorligi oshadi.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РУЙХАТИ

1. Alisher Navoiy. Arabin hadis ("qirq qadis"). -T.: Yozuvchi, 1991. -57 b.
2. Arziqulov D.N. Kasbiy kamolotning psixologik o'ziga xos xususiyatlari.: Psix. fan. nom. ... diss. avtoref.-T.: 2002. -22 b.
3. Axrorov Yu.A. Formirovaniye kultury mejnacionalnogo obshcheniya. /Uchebnoye posobiye po speskursu dlya studentov universitetov i pedvuzov. - Samarkand: Izd. SamGU.1992. - 88 s.
4. Al Jome' as-Sahix. Xoja Ismoil Al-Buxoriy T.: 2 t.
5. Baratov Sh. O'quvchi shaxsini o'rghanish usullari. -T.: O'qituvchi. 1995. -56 b.
6. Batishev S.Ya. i dr. Upravleniye professionalnoy podgotovkoy i povo'sheniyem kvalifikasii rabochix. -M.: «Professionalnoye obrazovaniye» 1995. -208 s.
7. Bespalko V.P. Pedagogika i progressivno'ye texnologii obucheniya. – M.: IRPO, 1996. – 336 s.
8. Vayner Ye.A. TSO v samostoyatelnoy rabote uchahixsya: Umeniya i navo'ki samostoyatelnogo osvoyeniya znaniy, ix primeneniye na praktike // J. Fizika v shkole. – 2001. -№7. -s. 53-56.
9. Vulfov B.Z. Uchitel: professionalnaya duxovnost //J. Pedagogika. 1995. № 2. - s. 48-52.
10. Gershunskiy B.S. Filosofiya obrazovaniya dlya XXI veka. – M.: Prosvehyeniye, 1998. – 608 s.
11. Davlatov K.D. va b. Mehnat va kasb ta'limi hamda metodikasi. -T.: O'qituvchi. 1992 . -31 b.
12. Davletshin M.G. Zamonaviy maktab o'qituvchisining psixologiyasi. – T.: O'zbekiston, 1999. – 29 b.